ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՇԱԼՈՅՍ

ՊԱՏԱՆԵԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ ԵՆ ԱՄԵՆ ԼԵԶՈՒՈՎ

Առաջին երեսում տողը (petite) 6 շահի
Վերջին ,, ,, ,, 3 շահի

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆՆ Է

Թաւրիզում ամիսը 1,50
Գաւառներում ,, 2 ղռ.

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆ ԱՐԺԷ 8 ՇԱՀԻ

Հասցէն՝ Redaction „Archalousse“ Tauris (Perse) | ادارهٔ روزنامهٔ «آرشالوس» تبریز

Խմբագրութեան հետ գործ ունեցողները դիմեն Հայկ Իսախանեանին բիւրոյում

Բ. ՏԱՐԻ № 3 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1919 Թ. Բ. ՏԱՐԻ

ԲԱՑՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Թաւրիզի Հ. Յ. Դ. պատանեկական միութեան օրգան

„ԱՐՇԱԼՈՅՍ“

շաբաթաթերթի

Թաւրիզում ամսական բաժանորդագինն է 1,50
Գաւառներում ,, ,, 2 ղռան:

Բաժանորդագրուել ցանկացողները դիմեն Աշոտ Մ. Բաղդասարեանին

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Տասնեակ տարիներ շարունակ հայ ժողովուրդը տանջւել, չարչարւել ու հիւծւել է եղգեան մենաւորի խաւարակուռ մտքերնեբում.,. և դարեր շարունակ մայր Հայաստանի արիւնապարտ պատւանդանի վրայ խունկը ծխել է և հարիւր հազարաւոր որբուկների, ցաւատանջ մայրերի ու անարգւած քոյրերի հեծկլտանքներն անմեղ մանուկների ողջակէզների արեան գոլորշիների հետ, որպէս մի թմնձրացեալ, մի մարմնացեալ բողոք տանջւած ժողովրդի ու հիւծւող ազգի-երկինք է սլացել, տանելով այնտեղ մի մարտիրոսւող ազգի արդար բողոքը, որպէս կենդանի վկայ մորթեգերծ ազգի...

Մռայլ ու դժգոյն դարերի ընթացքում հայ ազգը—արեւելքի ջահակիրը—այդ կուլտուր-տրեգերը, արցունքներով ցօղւած իր յուսալի աչքերն ուղղել է դէպի կուլտուրայի օրրանը, դէպի Եւրոպան, և քանի քանի անգամ հայկական այդ արիւնոտ հարցը բազմաթիւ գլուխներ է զբաղեցրել, մտքեր է յուզել, փոթորկել...

Սակայն աւա՜ղ. Եւրոպան բաւականացաւ միայն յօդւածներ խմբագրելով ու սրբագրելով...

Առանց զոհերի ու արիւնների չէր ազատութիւն:

Ահա վճիռը միջազգային յայտնի կոնֆերանսի, ահա և խօսքը տիեզերական ազգերի ազատագրման պատմութեան:

Բայց տարտամ դրութիւններն, այդ սպիտակ սպառնալիքներն ինչ արժէք կարող են ունենալ եղերգեան մենաւորի ու նրա արբանեակների արիւնոտ սխրագործութիւնների առջև,

Դա վերջին յոյսն էր Հայաստանի. այնուհետև նա փաստօրէն արդէն զգաց. որ Եւրոպան անկարող է լուծելու իր ճակատագիրը... Ճակատագրի որոշումը հէնց իրեն էր վերապահւած, և իրօք համաշխարհային այս փոթորկում նա հաւաքեց իր ուժերն ու ապարէկ նետւելով կռեց, կոփեց իր ճակատագիրը:

Վերջապէս իր զաւակների արեան գնով նա գնեց իր ազատութիւնը, և այս չնաշխարհիկ օրում հիմնեց իր գեղեցիկ հանրապետութիւնը:

Հայկական հարցն այս անգամ դարձեալ դիպլոմատիայի զբաղմունքի առարկան պէտք դառնայ և կարծում ու հաւատում ենք, որ այս անգամ արդէն չեն վրիպի այնքան զոհերն ու արիւններն և Հայաստանը վերջնականապէս կստանայ իր արժանի գնահատութիւնը:

Սպասենք և յուսանք:

ԿՈՒԼՏՈՒՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Ահա մի քանի տարի է, ինչ մեզ մօտ՝ Թաւրիզում կազմւել է կուլտուրական միութիւնը, որն այս ամբողջ ժամանակւայ ընթացքում իր ուժերը ներածին չափ նպաստեց հասարակութեան մի որոշ մասի ինքնազարգացմանը (իսկ մնացած մեծամասնութիւնը միշտ անտարբեր է դէպի այդպիսի հիմնարկութիւնները):

Վաղուց էր ինչ միակ «Աբովեան-Արամեան» գրադարան-ընթերցարանը փակւել էր անյայտ պատճառով. այն միակ հիմնարկութիւնը, որ տարիներ շարունակ որոշ դեր էր կատարել մեր ինքնազարգացման գործում, փակւում է իրենից «անկախ» պատճառներով և անուշադրութեան մատնւում: Վերջին տարիներս թեմական դպրոցի հոգաբարձութիւնը մտադրւում է վերստին բաց անել այդ գրադարանը, բայց դա էլ 14 թւի գաղթի պատճառով մնում է անիրագործելի, մինչև վերջին տարիներս, երբ կազմւում է կուլտուրական միութիւնը, որն առաջին հերթին պատրաստակամութիւն է յայտնում կանոնաւորելու գրադարանը և հասարակութեան տրամադրութեան տակ դնելու. բայց երբ յանձնւում է, արդէն քայքայւած էր, որովհետև ամեն մի բարեխիղճ գրադարանապետ և բաժանորդ իր բարոյական պարտականութիւնն էր համարել իւրացնել ընտիր գրքերը: Նորակազմ ընկերութիւնը տեսնելով, որ այդպիսի դրութեան մէջ չի կարող գործ սկսել, մանաւանդ, որ նոր հրատարակութիւններ գրեթէ չկային, դիմում է մի քանի անձանց նպաստելու նիւթապէս և շնորհիւ պ. Կ. Աբեանի ջանքերի հաւաքւում է մի գումար, մօտ 2000 ռուբլի, որի մի մասն անմիջապէս փոխադրւում է Կովկաս նոր գրքեր գնելու, որոնցից մի մասն ստացւում է, իսկ միւս մասը հնարաւորութիւն չի լինում ստանալու ճանապարհների փակւելու պատճառով: Ուրիշ ոչ մի տեղից հնարաւորութիւն չունենալով գրադարանը ճոխացնելու, ստիպւած են լինում առայժմ գոհանալ գրանով:

Դրա հետ զուգընթացաբար սկսւում են հերթական դասախօսութիւններ մտաւոր նիւթերի շուրջը, որոնք կարճ ժամանակում անհրաժեշտութիւն են դառնում:

Կուլտուրական միութեան շնորհիւ է, որ Թաւրիզում հիմք է դրւում մի այնպիսի հիմնարկութեան, որն անհրաժեշտ էր ֆիզիքական տեսակէտից. դա սպորտն էր, որը կարճ ժամանակում բաւական յաջողութիւն է ունենում:

Անցեալ 1918 թւին կուլտուրական միութիւնը շնորհիւ քաղաքական աննպաստ պայմանների, ստիպւած է լինում կրճատել դասախօսութիւններն և բաւականանալ միայն գրադարանով: Բայց այժմ, երբ դրութիւնը փոխւել և խաղաղւել է, մեզ համար շատ զարմանալի է միութեան այժմեան լռութիւնն, երբ մանաւանդ աւելի մեծ կարիք կայ նրա դասախօսութիւններին. մեր հասարակութիւնն ամբողջ մի տարւայ լռութիւնից յետոյ, այժմ ուրախութեամբ կը յաճախի այդպիսի դասախօսութիւններին:

Միւս կողմից էլ արդէն լրացել է վարչութեան պաշտօնավարութեան ժամանակամիջոցն, ուրեմն պէտք հրաժարւի և ասպարէզ գան աւելի թարմ ուժեր, որոնք կարողանան բաւարարութիւն տալ մեր զգացւած հարցասիրութեանը:

Հ. Զաւէն

Թաւրիզ

ԱՆԻՐԱՒԱՑԻ ԳՈՐԾ

Թեմ. դպրոցի մանկավարժական խորհուրդն իր յունվար 30-ի նիստի որոշմամբ արգիլեց նոյն դպրոցի հինգերորդ դասարանին ներկայ գտնւել նոյն ամսի 31-ի գիշեր կայանալիք «Եւգինէ»-ի ներկայացմանը, պատճառաբանելով որ դրաման իր մէջ բովանդակում է որոշ կէտեր, որոնք վայել և մատչելի չեն հինգերորդցիներին:

Թէ որքան արդար և իրաւացի է այդ որոշումն, այդ ցոյց է տալիս դրամայի այնքան պարզ,

այնքան մաքուր և բարոյակրթիչ բովանդակութիւնը:

Մեզ միանգամայն տարօրինակ թւաց այդ որոշումը. տարօրինակ, որովհետև դեռ երէկ էր, որ նոյն հինգերորդ դասարանի աշակերտուհիները, աւելի քան անվայել, դիմակի տակ, աւելի քան անսայել դեպքում, մանկավարժական խորհրդի ձեռքով կազմակերպուած երեկոյթին բեմ էին հանել հասարակութեան առաջ:

Դեռ երէկ էր, որ նոյն ուսուցիչների աչքի առաջ այս կամ այն պարոնի հետ նոյն դասարանի աշակերտուհիները վալսելով չափում էին «Հայկազեան Թամարեան» դպրոցի կորիդորը:

Եւ եթէ այդ բոլորը վայել և թոյլատրելի են մի հինգերորդցու, ապա ուրեմն «Եւգինէն» աւելի քան վայել և մատչելի էր, որ ինքնին մի պարզ և հասարակ դրամա է:

Աւելի տարօրինակն այն է, որ այդ որոշում կայացնողները հանդիսանում են նրանք, որոնք սիրում են «աշակերտներից չթաքցնել այն բոլորն, ինչ որ կայ, որ գոյութիւն ունի կեանքում»:

Ցաւալի է, երբ մարդիկ տարբեր ժամանակներում, տարբեր սկզբունքներով և հայեացքներով են առաջնորդւում: Երբ զգալով հանդերձ որ այդ որոշումն անիրաւացի է, այնուամենայնիւ կայացնում են այդպիսի որոշումներ, որոնց հետևանքը միմիայն և միմիայն կարող է լինել դպրոցական դիսցիպլինայի խանգարումն ու օրինազանցութիւնը:

Ցաւալի է, որովհետև մեր [illegible] ու անմխիթար կեանքի միակ սփոփիչ ու լուսաւոր վայրն աշակերտի համար պէտք է հանդիսանայ դպրոցը, սակայն ցաւ ի սիրտ պէտք է ասել որ, այդ առանձնայատկութիւնից զուրկ է նաև դպրոցը:

Էլ ինչով մխիթարուի աշակերտն, ինչով բաւարարուի աշակերտի ձգտումներն երբ ամեն ինչ որոնք կարող են շատ ու քիչ բաւարարել նրա հոգու պահանջներին ենթակայ են կամայականութիւնների և քմահաճոյքների:

Բաւական չէ պարոններ աշակերտի գլուխը ուսցնել զանազան չոր ու ցամաք ալգեբրայական ֆորմուլաներով, աշակերտին հարկաւոր է հոգու և մտքի սնունդ, նրան հարկաւոր է այն բոլորն, ինչ որ մօտ է նրա սրտին:

Եզակի դէպք չէ այս երևոյթը ամբողջ երկար ու ձիգ տարիներ են եղել ուսուցիչների այդ վերաբերմունքը դէպի աշակերտները, սակայն այնուամենայնիւ սիրում ենք յուսալ, որ ի վերջոյ վերջ կը տրուի նման կամայականութիւններին և անտեղի ճնշումներին ու աշակերտին կը յանձնուեն իրեն պատկանելիք իրաւունքները:

Ս.Նուշ

ԼՈՒՐԵՐ

Ամերիկական Միսսիան ունեւոր գաղթականներին, փոխարինաբար յետ ստանալու պայմանով, ահագին քանակութեամբ դրամ է բաց թողել:

Վերջերս քաղաքում տիֆը սոսկալի արագութեամբ տարածուած է, և եթէ շուտափոյթ սանիտարական խումբ չը կազմուի տիֆի դէմ սիստեմատիկաբար կռուելու համար, շատ հաւանական է խիստ համաճարակի բնոյթ ստանայ:

Գաղթականական հիւանդանոցում ցայսօր կան մօտ 30 հիւանդներ, որից մեծամասնութիւնը բծաւոր տիֆ է: Հիւանդներն օրեցօր աւելանում են: Հիւանդանոցում կան նաև տեղացիներ:

Կիրակի ամսոյս 3-ին երեկոյեան Լիլաւայի հոգաբարձութեան նախաձեռնութեամբ, նոյն դպրոցի թատերասրահում, կայացաւ ներկայացում-պարահանդէս: Խաղացւեց «Գառնիկ Ախպեր» օպերետը: Հասարակութեան սակաւութեան պատճառով վերջում պարեր չեղան:

Թեմ. պատգամաւորական ժողովի որոշմամբ, դիմուած է Ն. Մ. Թագաժառանգին ներկայացուցիչներից վերցնելիք տասանորդի վերացման համար:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Շնորհակալական նամակ «Արշալոյս»-ի յարգելի խմբագրութեան

—

Երկտողովս գալիս եմ յայտնելու իմ խորին ուրախութիւնն «Արշալոյս»-ի տպագրուած հրատարակութեան առթիւ, յոյս ունիմ, որ Արշալոյսի շուրջը հաւաքուած մեր պատանի ընկերները, ոչ մի ջանք չեն խնայի իրենց օրգան «Արշալոյս»-ը յարատև դարձնելու:

Այդ առթիւ ես կխնդրէի մեր բոլոր ընկերներին, որ բաժանորդագրուելով, աջակցեն մեր «Արշալոյս»-ի խմբագրութեան:

Ջալալ

1919 թ. 25 Յունուար
Թաւրիզ

«Արշալոյս»-ի յարգելի խմբագրութեան.

—

Ընկերներ, իմանալով որ «Արշալոյս»-ն այսուհետև հրատարակւում էք տպագրուած, գալիս եմ երկտողովս շնորհաւորելու և յաջողութիւն մաղթելու:

Ցանկանում եմ, որ Արշալոյս»-ն ունենայ նշանաւոր դիրք և յաղթական պայքար կուսակցական ասպարէզում:

յարգանքներով
Մխիթար Դաւթեան

1919 թ. 25 Յունուար
Թաւրիզ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՇՆԱՆ ԳԻՇԵՐ

—

Աշունը հիմա վհատ է ու լուռ,
Պարտէզիս գունատ ծառերը քնած,
Աշխարհն այս գիշեր ինչքան է տխուր,
Իմ հոգում էլ է ամեն ինչ մեռած:

—

Լսւում է հեռուից ճիչն առւակի
Մահւան սարսուռով հեռու մարգերից,
Ու հեծեծանքը միանող ջութակի,
Որ այնպէս խորն է հեծկլտում ցաւից:

—

Ու այնպէս մունջ է այդ երգը լալկան,
Այնպէս հոգեթով թախիծ է բուրում,
Ու փայփայում է սրտերը, մարդկան,
Ու ջերմ թախիծով իմ սիրտը յուզում:

—

Աշունը հիմա վհատ է ու լուռ,
Պարտէզիս գունատ ծառերը քնած,
—Սիրտ իմ, այս գիշեր ինչքան է տխուր,
Իմ հոգում էլ է ամեն ինչ մեռած:

Գ. Տէր-Բաղդասարեան

ՓՈԹՈՐԿԻ ՁԱՅՆԻ ՏԱԿ

—

(Արձ. բան.)

Վ. Մազուրկեւիչ

Բարկացած մռնչում է կատաղի ծովը. ափի ժայռերը դողում են մոլեգնած ալիքների գրոհից: Ալեխառն կոհակները ճայթումով փըշրւում են ժայռերի ոտքերի տակ և ամենամանր չիթերի վերածւում: Սարսափելի գիշեր է:

Աստուած ազատէ մէկին փորձելու այդպիսի գիշերը ծովի վրայ... Այդ պատճառով ինչքան դուրեկան է X Պաստորի տանը: Ճրագով լուսաւորուած սեղանին նստած են ինքը-պաստորը, նրա պառաւ-կինը և աղջիկը, իսկ սրա կողքին գեղեցիկ երիտասարդ նաւավարը, նրա փեսացուն: Ինչպիսի հանգիստ, խաղաղութիւն է նրանց շրջապատում: Մոլեգնած փոթորկի մռնչիւնը չի անհանգստացնում նրանց. քամու սուլոցն էլ նրանց համար չէ: Նոքա երջանիկ են... բայց ահա յանկարծ փոթորկի մռնչիւնի միջից լսւում է հրազէնի ձայն, ապա երկրորդը. համարեա նոյն ժամին հնչում է կոչնակ զանգակի չարագուշակ ձայնը—Նաւավարնե՛ր, ոն ի գործ. նաւը ընկղմւում է: Դեռ նաւավարը հրաժեշտ չտուած հարսնացուին՝ ձգեց նրան գունատ ու դողահար և շտապեց դէպ ափը: Բոլոր նաւավարներն արդէն հաւաքուած էին. նստում են նաւակը: Թիակների մի քանի ուժեղ շարժումներ և նաւակն անյայտանում է բարձրացող ալիքների յետևն ու կորչում խաւարում: Ինչքա՞ն ջերմ աղօթքներ են բարձրանում դէպ երկինք գնացողների համար... իսկ փոթորիկն աւելի կատաղում ու կատաղում է: Կոհակները բարձրանում են աւելի ու աւելի բարձր, փրփուրը ցայտում է մինչև ժայռերի կատարները:

Ափում կանգնելու ոչ մի հնարաւորութիւն չկայ. բոլորը գնում են տուն, միայն պաստորի աղջիկն էր մենակ կանգնած ժայռի վրայ և աչքերը յառած մռայլ հեռուն՝ սարսափով սպասում է պաշտածի վերադարձին...

Փոթորիկը խաղաղուեց: Դեռ բոլորովին չհանդարտուած ալիքները տրտունջով տարածւում են ժայռերի ստորոտներում: Երկնքով տարուող ցրիւ ամպերի միջից փայլեց լուսնի գունատ, դողդոջիւն շողը: Ափին թափուած են նաւակի փշրանքները... Ծովային ալեկոծութիւնը ծանր ճօճումով բերում է դէպ ափ թիակների տախտակները և կըտրատուած պարանները: Աւազի վրայ պառկած է երիտասարդ նաւավարի դիակը և լուսինը հանդարտութեամբ համբուրում է պաստորի աղջկայ՝ վշտահար, փեսացուի դիակի վրայ խոնարհուած գլուխը...

Թարգմ. Ա-ս-ր

ՊՈՍՏ-ԱՐԿՂ

Թաւրիզ «Պայքար»-ին.— Թէկուզ դուք լինիք «Զանգ»-ի պէս լուրջ շաբաթաթերթի ծընունդ, սակայն ձեր «գոհար յարձակումները» մեր խըմբագրական կազմին և «Արշալոյս»-ին կը մնան անպատասխան.

Ցանկանում ենք նիւթական աւելի բարեյաջող պայմաններ թերթը կանոնաւոր հրատարակելու և մի քանի կրթուած ու զարգացած անհատներ, (առանց չակերտների ի հարկէ), թշնամին ու հակառակորդն իրարից զանազանող, ցնելու Ձեր թերթի էջերը:

Թաւրիզ Բ. Տ. Յ.-ին.— Ձեր բանաստեղծութիւնը չընդունուեց. մի յուսահատուէք այլ աշխատեցէք:

Խմբագրական մարմին